

Eksters en hun voedsel

In het Vogeljaar van augustus (nr. 29, 4, 1981) lazen wij een artikel van de hand van W.D. Denneman, getiteld: „De voedselkeuze van eksters in het Nederlandse duingebied”. Denneman doet daarin verslag van een onderzoek dat hij verricht heeft in het Noordhollandse Duinreservaat. Dat onderzoek bestond uit het observeren van foeragerende eksters en uit het onderzoeken van maaginhouden van eksters.

Eksters blijken, volgens zijn waarnemingen, voornamelijk „scharrelend” te foerageren op grasvelden, open plekken begroeid met mos en op akkers. Ook werden eksters wel waargenomen bij koeievlakken, paardehopen en kadavers.

De inhoud van de ekstermagen bleek te bestaan uit een grote verscheidenheid restanten van zowel dierlijk als plantaardig materiaal. Aange troffen werden restanten van slakken, duizendpoten, insecten (vele verschillende soorten), kreeften, spinnen, zoog-

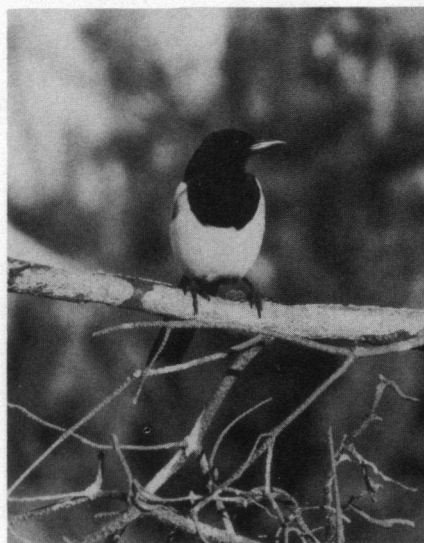
dieren, vogels, mossen, bessen, zaden, grassen en kruiden.

Restanten van vogels, met name zangvogels, werden aangetroffen in 7% van de onderzochte magen (in dit geval 1 van de 15 magen).

De hoeveelheid van deze restanten was uitermate gering, in deze ene maag met vogelrestanten besloegen die restanten slechts 1% van de totale maaginhoud.

Het onderzoek werd uitgevoerd in de periode maart-juni.

De conclusie van Denneman uit deze gegevens is dat het voedsel van de ekster in het Noordhollandse Duinreservaat voornamelijk uit plantaardig materiaal en insecten bestaat. Voor schade aan de broedvogelpopulatie hoeft volgens hem niet te worden vreemd. „Afschot van eksters om redenen van bedreiging van de broedvogelstand is dan ook onnodig en niet in overeenstemming met de feiten”, aldus de slotconclusie van Denneman.

Is de kritiek op artikel 'Ekster en hun voedsel' wel terecht?
Foto: Wim de Krom.

Commentaar

Op zichzelf een interessant artikel omdat toch iets meer bekend geworden is over het menu van de ekster. Het lijkt zeker niet zo te zijn dat de ekster alléén maar eieren en jongen van zangvogels eet!

De bedoeling van het onderzoek van Denneman was om een antwoord te vinden op de vraag of de eksterpopulatie in het Noordhollandse Duinreservaat moet worden ingeperkt vanwege de vermeende schade aan (zang)vo-gelpopulaties, of niet.

Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van twee onderzoeksmethoden: directe observatie en maaginhoudanalyse.

Nu is het bij wetenschappelijk onderzoek zó dat de onderzoeksmethode de aard van de conclusies bepaalt. Met betrekking tot de directe observaties betekent dat dat **geen** uitspraken mogen worden gedaan over het gedrag van de ekster **buiten de waarnemingsperiode en buiten het observatiegebied**. Ook is het heel goed mogelijk dat bepaald foeragegedrag van de eksters ten gevolge van de keuze van de observatiepost niet kón worden waargenomen.

Evenzo geldt voor het maagonderzoek: alleen conclusies over **harde** voedseldelen die in de maag terecht komen en daar enige tijd verblijven, zijn mogelijk. En: hoe langer zo'n voedselbestanddeel in de maag blijft, hoe groter het aandeel ervan in de totale maaginhoud ten opzichte van die voedselbestanddelen die evenveel gegeten worden, maar minder lang in de maag blijven. De samenstelling van de

maaginhoud van de ekster is dus niet zonder meer gelijk aan de samenstelling van het menu van de ekster!

De redenering van Denneman om de directe observatie en de maaginhoudanalyse als methoden van onderzoek te kiezen, was: als ik **niet zie** dat een ekster zangvogel(nesten) predeert en als ik **geén resten** van zangvogels/eieren/jongen in de maag vind, dan **eet** de ekster geen zangvogels/eieren/jongen en brengt dus geen schade toe aan die populaties.

Deze redenering is echter alleen correct indien:

1) alles wat de ekster **doet** ook werkelijk gezien kan worden met de gevolgde observatiemethode,

2) alles wat de ekster **eet** ook werkelijk in de maag aangetroffen kan worden met de gebruikte analysemethode.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat aan deze beide voorwaarden voldaan kan worden en daarvan mag dan ook niet worden uitgegaan zonder toetsingsonderzoek. Dat betekent dat deze methoden eigenlijk niet geschikt zijn voor het doel van het onderzoek: de invloed van de ekster op de zangvogelpopulatie.

Immers, als niet **gezien** wordt dat de ekster zangvogels predeert en als er geen resten van zangvogels/eieren/jongen in de ekstermagen worden aangetroffen, wil dat nog niet zeggen dat de ekster geen zangvogels/eieren/jongen eet!

De enige conclusie die op grond van dit onderzoek mogelijk is, is dat eksters o.a. foerageren op grasvelden waar „scharrelend”

voedsel wordt vergaard en dat de eksters in ieder geval planten, vruchten, insecten, zangvogels enz. eet.

Maar goed, het ging om zangvogels, en die blijken inderdaad gegeten te worden.

Hoe kun je nagaan of dat schade toebrengt aan de zangvogelpopulatie?

Dan moet je weten **hoeveel** er gegeten wordt door de gehele eksterpopulatie, en **welk deel** dat is van de zangvogelpopulatie.

Het is best mogelijk dat van een bepaalde zangvogelsoort op een bepaalde plaats nogal wat eieren, jongen of zelfs volwassen vogels worden gepredeerd, maar dat die populatie dat hebben kan! Omgekeerd is het ook mogelijk dat een andere populatie maar weinig gepredeerd wordt door de eksters, maar dat dat toch te veel is voor die populatie.

Onderzoek van de zangvogelpopulatie **kán** en **mág** dus niet ontbreken, is strikt noodzakelijk alvorens tot een conclusie over al of niet vermeende schade te kunnen komen. **Dergelijk onderzoek is in dit geval echter niet uitgevoerd! Het onderzoek van Denneman kan dus nooit uitsluitel geven over de predatie door eksters en de invloed daarvan op de prooidieren.**

Overigens, als de waarnemingen van Denneman nu eens, heel toevallig, een goede weergave zouden zijn van de werkelijkheid, dus dat slechts 7% van de eksters op elk willekeurig moment resten van zangvogels/eieren/jongen in de maag heeft, is dan de conclusie dat dit te verwaarlozen is terecht? Om hoeveel zangvogels/eieren/jongen zou het dan kunnen gaan in een heel broedseizoen?

Volgens Denneman kwamen er in één van de vijftien ekstermagen restanten van zangvogels voor. Dit is natuurlijk een minimumschatting; de hoeveelheden leeggeslurpte eieren en opgeslokte kale nestjongen konden door hem niet vastgesteld worden. Die restanten in de ekstermaag kunnen afkomstig zijn van één individu, maar ook van een heel nest dat geplunderd is. En dat laatste is wel zo waarschijnlijk in het broedseizoen.

Stel dat de passagesnelheid van de aange troffen vogelrestanten door de maag één dag bedraagt. Dan betekent dat dat elke dag één op de vijftien eksters een zangvogel(nest) moet prederen. Het broedseizoen duurt veertien weken: één op vijftien eksters predeert per broedseizoen 98 vogel(nesten)!

Er zijn in het Noordhollands Duinreservaat (5000 ha) naar schatting 1000 eksters, hetgeen wil zeggen dat er **per broedseizoen bijna 7000 vogel(nestjes) worden gepredeerd door de eksters!** En dit is dan ook nog een minimumschatting.

Hoe is het mogelijk dat op grond van een dergelijk resultaat de conclusie wordt getrokken dat afschot van de eksterpopulatie om redenen van bedreiging van de broedvogelstand onnodig is en niet in overeenstemming met de feiten, zonder dat ook maar enkele gegevens over de zangvogelpopulaties ter plekke bekend zijn of onderzocht zijn?

Overigens, wat is schade? Om te beoordelen of er sprake is van schade is natuurlijk de inhoud van de beheersdoelstelling van het betreffende gebied van belang. Als die doelstelling inhoudt dat men streeft naar een zo groot mogelijke diversiteit aan flora en fauna, dan zal men bepaalde dierpopulaties die om wat voor reden dan ook in erg grote aantallen voorkomen, op een juiste wijze en, wat belangrijk is op de juiste tijd moeten terugbrengen tot geringere aantallen.

Wat de ekster betreft zou dat dan de nestelperiode zijn omdat dan de kans op opvulling van buiten af het geringst is en de eksterpopulatie daardoor kleiner wordt waardoor minder prooi hoeft te worden aangesleept in de tijd dat ook andere vogels eieren leggen, broeden en jongen hebben. Dat wil niet zeggen dat de eksterpopulatie uitgeroeid moet worden.

Wanneer in de kelder aan de kaas wordt geknabbeld door muizen, dan zetten we een muizeval. Niet om de muizepopulatie uit te roeien, maar om de schade voor langere of kortere tijd te beperken. Wordt er weer aan de kaas gesnoept, dan wordt de val weer opgezet. Je blijft dus altijd bezig met beheren, of het nu muizen, eksters of vossen zijn, juist omdat je ze graag wilt houden, maar dan wel in zodanige populatieomvang dat je er niet te veel hinder van ondervindt en dat de overige fauna- en flora-elementen er niet te veel door **geschaad** worden. Dus zodanig dat je niet gehinderd wordt in het bereiken van jouw doelstelling.

Als beheerder moet je daar op gespist zijn, daar constant op letten en als het nodig is je maatregelen treffen. Onderwerp van de beheerder is het gehele oekosysteem, dus niet alleen de zangvogeltjes, maar ook de rupsen, emelten, kniptorren en ritnaalden. Ook zij verdienen de aandacht van de beheerder.

Samenvattend:

1) De conclusie van Denneman dat afschot van eksters onnodig is, is onterecht omdat de door hem gekozen methoden niet geschikt zijn om tot een dergelijke conclusie te geraken.

2) Denneman heeft te snel de door hem gevonden lage aantallen voor de predatiegraad verwaarloosd. Een lage predatiegraad kan evengoed van grote invloed zijn op de prooi-populatie.

3) Onderzoek van de prooi-populatie mag niet ontbreken alvorens tot een conclusie over „schadelijkheid” van soorten te komen.

4) Beheren is méér dan zo weinig mogelijk ingrijpen; beheren is altijd, constant bezig zijn met het proberen te bereiken van de doelstelling van het terrein.

De noodzaak van ingrepen vloeien dus niet alleen voort uit de effecten van soorten op elkaar maar in eerste instantie uit de mate waarin ze het bereiken van de doelstelling verhinderen, dat is „schadelijk” zijn.

J. den Hollander